

DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2019.180583>
УДК 76.01:766

Прищенко Світлана Валеріївна
доктор наук габіліт. у галузі дизайну,
професор кафедри графічного дизайну
Інституту дизайну та реклами
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
член Співки дизайнерів України
ORCID 0000-0003-3482-6858
akademiki@ukr.net

Сенчук Тетяна Володимирівна
доктор філософії у галузі дизайну,
доцент кафедри графічного дизайну
Інституту дизайну та реклами
Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв,
член Співки дизайнерів України
ORCID iD 0000-0002-2933-9724

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОТОГРАФІКИ

Мета роботи – виявити історико-мистецтвознавче підґрунтя фотографії як різновиду фотомистецтва та дизайн-діяльності. **Методологія.** Запропоновано міждисциплінарний підхід із застосуванням системно-структурного та соціокультурного методів, що уможливило ретроспективне узагальнення, а також висвітлення сучасних тенденцій розвитку фотографії. **Наукова новизна** полягає в теоретичному осмисленні стилістичних та технологічних трансформацій фотографії у контексті візуальної культури, що вперше досліджено в Україні. Авторами проаналізовано художньо-естетичні аспекти фотографії в структурі дизайну. **Висновки.** Протягом останніх десятиліть в культурно-інформаційному просторі відбулося піднесення фотографії і визнання її одним із найактуальніших видів мистецтв. За результатами комплексного вивчення теоретичного і практичного світового досвіду розвитку фотографії поглиблено та розширено термінологічну базу, зокрема фотографії, конкретизовано візуальні засоби художньої виразності (композицію кадра, колірну гармонізацію, комп'ютерні спецефекти, стилістику), обґрунтовано їхню екстраполяцію на нові сфери – на цифрове мистецтво та цифрові медіа.

Ключові слова: фотографія, фотографіка, композиція, колір, графічний дизайн, реклама, цифрове мистецтво, цифрові медіа, візуальна культура.

Прищенко Светлана Валерьевна, доктор наук хабилит. в сфере дизайна, профессор кафедры графического дизайна Института дизайна и рекламы Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств; Сенчук Татьяна Владимировна, доцент кафедры графического дизайна Института дизайна и рекламы Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Художественно-эстетические аспекты фотографии

Цель работы – выявить историко-искусствоведческие основы фотографии как разновидности фотоискусства и дизайн-деятельности. **Методология.** Предложен междисциплинарный подход с использованием системно-структурного и социокультурного методов, что дало возможность ретроспективного обобщения, а также осмысления современных тенденций развития фотографии. **Научная новизна** состоит в теоретическом осмыслении стилистических и технологических трансформаций фотографии в контексте визуальной культуры, что впервые исследовано в Украине. Авторами проанализованы художественно-эстетические аспекты фотографии в разных видах дизайна. **Выводы.** На протяжении последних десятилетий в культурно-информационном пространстве произошло возвышение фотографии и признание её одним из самых актуальных видов искусств. По результатам комплексного изучения теоретического и практического мирового опыта развития фотографии углублена и расширена терминологическая база, в частности фотографии, конкретизированы визуальные средства художественной выразительности (композиции кадра, цветовой гармонизации, компьютерных спецефектов, стилистики), обоснована их экстраполяция на новые сферы – на цифровое искусство и цифровые медиа.

Ключевые слова: фотография, фотографика, композиция, цвет, графический дизайн, реклама, цифровое искусство, цифровые медиа, визуальная культура.

Pryshchenko Svitlana, Doctor habil. in Design, Professor of Department of Graphic Design in Institute of Design and Advertising of the National Academy of Managerial staff in Culture and Arts; Senchuk Tetyana, Associate

© Прищенко С. В., 2019

© Сенчук Т. В., 2019

Professor of Department of Graphic Design in Institute of Design and Advertising of the National Academy of Managerial staff in Culture and Arts

Art-Aesthetic aspects of the Photographics

The purpose of the article is to identify the historical-art basics of Photography as a type of Photo Art and Design activity. **The methodology** consists in the interdisciplinary approach is proposed using system-structural and socio-cultural methods, which made possible a retrospective generalization, as well as coverage of contemporary trends in the development of Photographics. **Scientific novelty** consists in theoretical understanding the stylistic and technological transformations of Photography in the context of Visual Culture, which was in first studied in Ukraine. The authors analyzed the art-aesthetic aspects of Photography in various types of Design. **Conclusions.** During the last decades, the elevation of Photography and its recognition as one of the most relevant art forms occurred in the cultural-information space. According to results of comprehensive study the theoretical and practical world experience in the development of Photography, the termbase, in particular Photographics, was deepened and expanded; visual means of artistic expressiveness (frame composition, colour harmonization, computer specific effects, stylistics) were specified; and their extrapolation to new spheres – to Digital Art and Digital Media was justified.

Key words: photography, photographics, composition, colour, graphic design, advertising, digital art, digital media, visual culture.

Актуальність теми дослідження. Вивчення фотографії та фотографіки має за мету систематизацію візуальних засобів і визначення їхньої функціональної, комунікативної та аксіологічної специфіки у культурно-мистецькому просторі. Це потребує емпіричних міждисциплінарних досліджень, що пов'язували б культурну спадщину із сучасними цифровими трансформаціями. У цьому контексті історію мистецтв можна розглядати як величезний культурний архів художніх образів, емоційно-естетичних проявів тощо, які стають об'єктами для повторних або нових інтерпретацій. Фотографіка – вид образотворчого мистецтва, що базується на перетворенні фотографічного зображення (фотозйомки) в графічний художній образ. Якщо графіка як вид образотворчого мистецтва є праосновою всіх його видів, то фотографія як вид мистецтва започаткувала свій історичний літопис лише з середини XVIII ст. і пройшла різні етапи розвитку. Її історія – це об'єктивний матеріал для наукового дослідження та еволюції теорії, яка у свою чергу спрямовує творчу практику.

У сьогоденні фотографія проникає в різні сфери людської діяльності: науки, медицини, виробництва, інформації, мистецтва тощо. Виокремилися нові сфери діяльності, нові професії, які потребують систематизації видів, жанрів, термінології тощо. На сучасному етапі поняття «фотографія» втратило свою однозначність і говорити про неї під єдиним визначенням стає дедалі складніше. Дві тенденції спрямовують подальший розвиток фотомистецтва: конкретно-прагматична та історико-культурологічна. Конкретно-прагматична спрямована на оперативну підготовку професіоналів-фотохудожників і дизайнерів, а історико-культурологічна досліджує складні, багатогранні, універсальні явища мистецької сфери.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретико-методологічною базою проведеного огляду є окремі роботи українських та зарубіжних фахівців: з питань композиції у фотографії [12–13; 16], з проблем колірної гармонізації фотозображень [3; 17], з впливу технологій на розвиток цифрового мистецтва і [2; 15; 18]. Проте існує багато недосліджених аспектів як теоретичного, так і прикладного характеру, що висвітлюють різноманітні творчі та технологічні складові фотографіки.

Мета дослідження – виявити історико-мистецтвознавче підґрунтя фотографіки як різновиду фотомистецтва та дизайн-діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналітично-дослідну роботу було спрямовано насамперед на пошуки художньо-естетичних досягнень фотографії та фотографіки із застосуванням системно-структурного і соціокультурного методів, що уможливило ретроспективне узагальнення, а також висвітлення сучасних тенденцій її розвитку. Зробимо невеличкий екскурс у минуле фотографії. Специфіка фотозображень полягає в тому, що вони створюються за допомогою механічного інструменту – фотоапарату. Але всі аспекти композиції образотворчого мистецтва повною мірою екстраполуються і на фотомистецтво, а саме синтаксичний, семантичний, прагматичний. Синтаксичний аспект визначається як система відношень всіх елементів форми (об'єкта), в якій розвивається ідея. Семантичний аспект визначається як система розвитку і втілення ідейно-художнього задуму в сюжеті тощо. Прагматичний аспект обумовлюється психофізичними характеристиками людини, об'єктивними та суб'єктивними законами розвитку суспільства, а також факторами часу.

Епоха Відродження була періодом фундаментальних наукових досліджень і в теорії мистецтва. Вважається, що першим використав слово «композиція» італійський вчений, теоретик мистецтва Раннього Відродження Л.Б.Альберті. Композиція в образотворчому мистецтві розглядається як наука з системою відповідних закономірностей, прийомів і має свій арсенал художніх та технічних

засобів, ресурсів, інструментів, що забезпечують виразність і цілісність твору або фотографії як творчої спадщини [6].

Офіційною датою першого фотодруку вважається 1839 р., коли французький художник Л. Дагер показав в Академії наук пристрій, за допомогою якого можна було отримати зображення на срібній пластині (дагеротип). Доцільно зазначити, що новий технічний спосіб фіксації зображення до кінця XIX ст. заклав основу становлення та подальшого розвитку нового виду мистецтва – фотомистецтва. Фотографія (від грец. *photos* – світло, *grapho* – пишу, світлопис) стала вісником нової інформаційної ери в XX ст. та прискорила розвиток цифрових технологій. Вмінню не лише фіксувати, а творчо відображати і створювати об'єкт зйомки фотографи навчалися у художників на прикладах образотворчого мистецтва (живопису, графіки). Так розвивалася фотографія і визначився такий творчий процес, як «художня фотографія», з розвитком якої розширився й термінологічний ресурс, органічно перейшовши з термінології образотворчого мистецтва. Зазначимо лише деякі термінологічні поняття, наприклад: ще в V ст. до н.е. використовувалося слово «скіограф» (від грец. *skeuagraphe*) – «живописець тіней» – так прозвали давньогрецького художника Аполлодора з Афін за те, що він ввів у живопис художні засоби виразності – світлотінь, отже «скіографія» – світлотіньовий живопис. Караваджо, «живописець світла», активно використовував ефект штучного освітлення (світлотіньовий живопис). У фотографії ефект освітлення – світлотіньовий рисунок об'єкта – є базовим зображувальним засобом.

У фотографії також використовується термін «негативний» (від лат. *negativus* – зворотній) – зворотне зображення, в якому світлі тони натури відповідають темним тонам, і навпаки. Фотонегатив, тобто тонально-зворотній, необхідно відрізнити від дзеркально-зворотного, в якому змінюються не тональні співвідношення, а права і ліва сторони за принципом дзеркальної симетрії. У графіці та академічному рисунку термін «негативний» використовується, коли об'єм форми відтворюється не за допомогою світлотіні, а за принципом тонального контрасту з фоном світлого паперу. Ще один приклад: термін «перспектива» – наука бачення простору та система відтворення його на площині. У різні періоди розвитку мистецтва створювалися різні системи перспектив: центральна, зворотна, паралельна. Зворотна перспектива – система зображення простору (об'єму) на площині, протилежна прямій, центральній перспективі з однією точкою сходження, має декілька незбалансованих точок сходження (точок зору на об'єкт, одночасно показаний з різних боків) – змінюється плановість, відтворюється ілюзія руху.

Вплив живопису на ранньому етапі розвитку фотомистецтва відчувався в класичних жанрах фотомистецтва: фотопортреті, фотопейзажі, побутовій фотографії, натюрморті, фотоетюді тощо. Характер рисунка, стилістичні прийоми посилювалися технічними процесами – способами ізогелії, солярізації та ін. Нині фотографія є самодостатнім багатожанровим видом мистецтва [4].

Якісно новим етапом розвитку фотографії стало типографське тиражування інформації, зокрема в Західній Європі. Це безпосередньо проявилось у формуванні нових рекламних жанрів: друкованої афіши, каталогів, періодичних видань (преси) тощо.

На початку XX ст. авангард як стильовий напрям захопив і фотографію. Найяскравіші прояви відбулися у Баухаузі – Вищій школі архітектури та дизайну, культурному символі Німеччини, що грає ключову роль не лише в мистецтві та дизайні, а й у фотографії. 1920-ті рр. були особливо творчим десятиліттям, з абсолютно новаторською і функціональною «візуальною мовою» (термін введений В. Гропіусом). Кубізм, конструктивізм, футуризм та дадаїзм мали колосальний вплив на принципи візуалізації: асиметричні композиції, площинні контрастні кольори, графічні прийоми, повна відсутність декору. Часто цінність Баухаузу вбачають виключно в утилітарності, однак найкращі його об'єкти відносять до культурної спадщини саме тому, що художники мали системність, смак і не розмежовували естетику та корисність, зберігали єдність мистецтва і технологій. «У рекламі тексти, фото та графічні елементи були єдиним цілим, яке надавало покупцям чітке й зрозуміле повідомлення. Комбінуючи типографіку і фотографіку, Л.Мохой-Надь висунув концепцію функціональної графіки, реклама була визнана необхідною для суспільства, її функція детально вивчена, а дизайн реклами став візуально організованим [13]».

Відомий конструктивіст О.Родченко у візуальній творчості зазнавав впливів Корбюзьє, Мохой-Надя, Пікассо, Мондріана, Ман Рея. Перша зустріч Родченка з Баухаузом відбулася 1927 року – це була невеличка фотовиставка його робіт. Згодом його знімки набули визнання в країнах Західної Європи як оригінальні за композицією та ракурсами. Приміром, 1929 р. Родченко готувався одразу до виставок у Цюріху, Нью-Йорку, Антверпені, Чикаго та Токіо. Діячі Баухаузу вже опікувалися проблемами нової візуальної культури і Родченку було запропоновано виступити з приводу терміну

«конструктивізм», який набув великої популярності серед художників і архітекторів, проте ще недостатньо ясний і зрозумілий [5, 77–78].

Мал. 1. Олександр Родченко. Пожежна драбина, 1925

У ХХ ст. з розвитком засобів масової інформації розвиваються нові жанри – фотожурналістика, фоторепортаж. Вербальна інформація частково замінюється фотозображеннями. Отже, розрізняють документальну, художню і рекламну фотографії.

Документальна фотографія переслідує мету фіксації миттєвих станів природи або суспільного життя: спорту, війни, культури, побуту. Головне її достоїнство – «суперництво» з живописом, образотворення в ім'я документальності, особлива естетика, яку неможливо виразити ані живописними, ані графічними засобами [8, 204]. К. Тимірязев – один із видатних учених, хто знав і використовував можливості документальної фотографії у своїй науковій діяльності. Але цікаво інше: у публічній лекції 18 квітня 1897 р. Тимірязев передбачав та аргументовано захищав фотографію як новий вид мистецтва: «Фотографія може дати результати, що задовільнять основні вимоги мистецтва. Як у картині за художником-техніком проглядає художник-творець, так само з-за техника-фотографа повинен виступати фотограф-творець. Фотографія, звільнюючи його від техніки, від усього того, що художнику надається школою, роками наполегливої роботи, не звільняє від людського елемента у мистецтві [7]».

Художня фотографія – це сукупність прийомів, засобів трансформації фотознімка в процесі обробки та фотодруку. Художня фотографія є показником загальної культури сучасної людини: життєвих інтересів, вміння бачити (спостерігати), її смаків, художньої уяви та здатності до експериментальних творчих пошуків: композиції кадру, світло-тіньового вирішення, загальної тональності, колориту, перспективи, які використовуються у всіх видах і жанрах фотографії. О. Пучков зазначає: історично склалося, що пейзаж трактується як найпростіший та одночасно як найскладніший жанр фотомистецтва. Фотохудожник повинен знайти «свій» пейзаж, повинен тонко відчувати красу природи, враховувати стан пори року, доби, атмосфери, освітлення, повинен знайти сюжетну гармонію, настрій, композиційний центр, ракурс, кольори, тобто певну художньо-смыслову логіку сцени, фактично перебуваючи мисливцем за потрібним кадром. Гіперболізація пейзажних компонент, їхня метафоричність, алегоричність, філософський погляд на звичайні об'єкти можливі тільки завдяки симбіозу з природою [10].

Мал. 2. Свобода. Даніель Алонсо. Іспанія, 2015
 Фото з сайту www.photographize.co

Натюрморт – один з небагатьох жанрів, який передає динаміку через статику, його теж не можна вважати простим – знімки передають ставлення фотографа до побутових речей, їхньої матеріальності: кольорів, текстур, плавних вигинів або геометричних форм. За допомогою створення предметних композицій та освітлення речі починають мати своє тихе життя, розповідати свої історії, створювати асоціативні ряди. І.Носкова каже: «Фотографія і живопис – різні грані мистецтва, в наш час робота фотографа все ж таки полу-автоматизована. Проте це творчий процес, спочатку повинна бути ідея натюрморту, сюжет, потім добір предметів, фон, колір оточення, освітлення, емоційна насиченість, гармонія або свідомий дисонанс. Як у театрі, кожна річ виконує свою роль, має смислове навантаження [11]».

Серед відомих фотохудожників світу варто зазначити Е.Лейбовіц, А.Секулу та А.Адамса (США), П. Пеллегріні (Швейцарія), фотожурналістів Є.Халдея (Україна), М.Дашевського (Росія), С.Салгаду (Бразилія), П.Лаглера (Австрія), Ш.Мозеса (Німеччина), Я.Булгака (Польща), А.Картье-Брессона (Франція), Ю.Карша (Канада). Н.Акерманн, молодий швейцарський фотодокументаліст із Женеви, 2016 р. проводив в Києві виставку «Діти Чорнобиля виростили», присвячену 30-річчю аварії. У фотопроекті присутній позитивний контекст та надія на майбутнє молодого покоління, навіть не зважаючи на занепад і порожні вікна. Його можна вважати майстром емоційного портрету, в якому будь-яка людина є частиною середовища, де реалізм і символізм тісно поєднані та іноді нероздільні.

Рекламна фотографія стала своєрідним видом фотомистецтва, оскільки створення ефектного та ефективного зображення грає вагомую роль у залученні уваги споживачів. У 1930-х рр. набули розквіту фотомонтаж (фотоколаж) та поєднання різних прийомів: негатива, прозорих елементів, освітлення, колористичних трансформацій, створюючи нові художні форми [14, 1234].

У 1980-х рр. у зв'язку із динамічним розвитком комп'ютерних технологій, зокрема, програм Adobe Photoshop, 3D StudioMax та ін., фотографіку вже розглядали як різновид графіки, в якому використовуються фотоматеріали, фотомонтаж, елементи і засоби фотомистецтва, мистецтва графіки тощо. Комбінаторні прийоми та експериментальні пошуки постмодерну відповідно до сфери застосування, зокрема, в дизайні та рекламі, активізували можливості обробки фотографій і розвиток фотографіки. Технічна досконалість фотоматеріалів та майстерність фотохудожників надала можливість перейти від технічних засобів втілення до передумов виникнення і формування графічних художніх образів, що нині можемо побачити не лише в самостійних творах фотографіки, а й в графічному дизайні, рекламі, дизайні інтер'єру, принтах у моделюванні одягу та аксесуарів.

Основними засобами художньої виразності фотографіки є підвищений контраст, силует, нестандартні кольори, співвідношення світла й тіні [9, 374]. Комп'ютерна графіка активно застосовується при розробці мультимедійної, рекламно-поліграфічної продукції, а також у проектуванні Інтернет-ресурсів. WEB-дизайн поступово відокремився в самостійну галузь та активно використовує художні й технічні прийоми фотографіки. Цифрові технології надають можливість не лише контролювати процес якості передачі кольірних співвідношень форми (об'єкту), а принципово по-новому застосовувати на практиці засоби кольору відповідно до творчого задуму, теоретичних основ кольірної гармонізації та комп'ютерних спецефектів: зміни кольірного діапазону, соляризації, постеризації, імітації графічних матеріалів і технік, відтворення оптичних ефектів, перетікання кольорів.

Фотографіка заявляє про себе у візуальній культурі багатогранними аспектами. Співвідношення процесів візуалізації фотомистецтва і графічного мистецтва, плавний перехід від одного до

іншого і навпаки – це постійний експериментальний розвиток фотографії загалом. Варто зазначити, що фотографія як вид мистецтва має потужний резерв і характеризується синкретизмом цілей та засобів. Це передбачає професіоналізм – свідоме визначення цілей, методів і засобів конкретного виду діяльності.

Мал. 1. Людина–Природа, 2014
Фото з сайту www.photographer.ru

Синкретизм та професіоналізм визначають специфіку розвитку фотографії як самодостатнього виду мистецтва. Синкретичність (грец. *syhkretismos* – об'єднання, злиття) має поліфункціональний характер. Синкретизм – сплав елементів цілого, які не можуть бути роз'єднані та розглядатися окремо. Синкретизм необхідно відрізнити від синтезу – штучного поєднання різних елементів. У мистецтві синтезом називають об'єднання в одній композиції (ансамблі) творів, які належать до різних видів мистецтва: архітектури, скульптури, розпису тощо. Театр, оперу, балет, кіно називають синтетичними мистецтвами. Синтез художніх засобів та розвиток комп'ютерного забезпечення визначили таке поняття, як гібридні техніки та технології у графічному дизайні, зокрема у фотографії. Гібридні технології – це довільна комбінаторика та експериментальні підходи до посилення художньої виразності і створення самодостатніх художніх образів (творів), наприклад, цифровий живопис. Технологічні переваги цифрової обробки фотоматеріалів у передачі кольору, варіативність створення штучних джерел світла розширює можливості оптичних ефектів формоутворення: ілюзію простору, ілюзію динаміки, об'ємно-просторових характеристик (перспективи, панорами).

Дизайнери, які працюють у засобах масової інформації, що базуються на сприйнятті живопису, малювання, фотографії та інсталяції, повинні розробляти стратегії візуалізації різних концепцій. Створюється віртуальний світ, призначений для «цифрової активності» – торгівлі, ігор, розваг, освіти, спілкування, віртуальних подорожей. Сайти і соціальні мережі стають подобою магазинів або виставкових павільйонів. В Інтернет-просторі естетика композиції спрямована на комунікацію значень, а конструктивна структура змінена на візуальну виразність комп'ютерної графіки. «Дискусія триває не про естетичні та технологічні проблеми, а про появу нового типу культури. Насичені образами телебачення, відео, комп'ютерні ігри, анімації створюють суспільно-культурні умови для розширення нових мистецьких практик [1]».

Музеї фотографії по всьому світу репрезентують як архівні, так і сучасні фото – безцінні свідчення про події соціального, культурного, політичного та економічного життя різних країн і народів: у Берліні, Нью-Йорку, Чикаго, Парижі, Амстердамі, Стокгольмі, Ризі, Кракові, Салоніках, Цюріху, Женеві, Вінтертурі (Швейцарія), Оттаві, Москві та Санкт-Петербурзі. Велика кількість сайтів з фотографії та цифрового мистецтва (професійних спільнот, онлайн-галерей, блогів) містять творчі надбання фотохудожників і фотодизайнерів.

Наукова новизна. Уперше в Україні досліджено та теоретично осмислено стилістичні та технологічні трансформації фотографії в контексті візуальної культури. Авторами проаналізовано художньо-естетичні аспекти фотографії в структурі дизайну: композиційну побудову, ракурс, смислове навантаження з метою створення образності та ціннісних орієнтацій. Фотографічний дискурс визначено як культурно-мистецький світовий простір інформаційного обміну, як комунікативну активність соціуму.

Висновки. Протягом останніх десятиліть відбулося піднесення фотографії і визнання її одним із найактуальніших видів мистецтва. Стисле узагальнення феномену фотографії, основних етапів ста-

новлення фотомистецтва, розвиток комп'ютерних технологій і формування фотографіки як самодостатнього виду мистецтва і дизайн-діяльності, залежно від сфери застосування, наводить на роздуми, що ресурси фотографії безмежні, а напрями її подальшої еволюції у нових мистецьких практиках, дизайні, рекламі та цифрових медіа залежать від розвитку технологій, культури, суспільства в цілому.

За результатами комплексного вивчення теоретичного і практичного світового досвіду розвитку фотографії та фотографіки, поглиблено та розширено термінологічну базу, конкретизовано візуальні засоби художньої виразності (композицію кадра, колірну гармонізацію, комп'ютерні спецефекти, стилістику), обґрунтовано їхню екстраполяцію на нові сфери – на цифрове мистецтво та цифрові медіа. Очевидною є перспективність міждисциплінарних підходів до вивчення і прогнозування стилістичних тенденцій у візуальній культурі, розробка інтегрованих навчальних або сертифікатних курсів для художників, дизайнерів, рекламістів, мистецтвознавців і культурологів.

Література

1. Асанович А. Виртуальная действительность // Труды Московского арх. института: сборн. научн. статей. Москва, 2003. С.98–101.
2. Голуб О. Фотография: з техногенної стихії у мистецтво / Інст. проблем сучасного мистецтва АМУ // Арт-курсив: альманах. 2008. №1. С.71–73.
3. Дегтярев А. Изобразительные средства рекламы: слово, композиция, стиль, цвет. Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2006. 256 с.
4. Дыко Л. Основы композиции в фотографии. Москва: Высшая школа. 1988. 176 с.
5. Лаврентьев А. Родченко и Баухаус. В кн.: Ракурсы Родченко. Москва: Искусство, 1992. 224 с.
6. Морозов С. Искусство видеть. Очерки из истории фотографии стран мира. Москва: Искусство, 1968. С.127.
7. Морозов С. Русская художественная фотография. Москва: Искусство, 1961. С.112–113.
8. Прищенко С. Завдання живопису та фотографії. В кн.: Кольорознавство: навч. посібник. 3-тє вид., випр. і доповн. Київ: Кондор, 2018. 436 с.
9. Прищенко С., Антонович Є. Основи рекламного дизайну: підручник / Інст. дизайну та реклами. Київ: НАКККиМ, 2017. 384 с.
10. Пучков А. Многорядные панорамы – пейзаж до бесконечности // Photographer. 2007. №11. С.44–59.
11. Тихая жизнь натюрморта. Философия Ирины Носковой и предметная фотография // Photographer. 2007. №11. С.74–82.
12. Bauhaus und die Fotografie – Zum Neuen Sehen in der Gegenwartskunst [Баухаус и фотография – новое видение современного искусства]. Düsseldorf, 2018. URL: <http://kultur-online.net/?q=node/35004>.
13. Commercial graphics, 2018. URL: https://www.bauhaus.de/en/programm/sammlung/209_gebrauchsgrafik.
14. Encyclopedia of Advertising. New York–London, 2003. Vol.3. 2000 p.
15. Digitale Fotokunst, 2016. URL: https://page-online.de/bild/digitale_fotokunst.
16. Kompozycja w fotografii, 2014. URL:<https://kamaralna.com.pl/kompozycja-fotografii>.
17. Russing R. Farbfotobuch für alle. Leipzig: VEB Fotokinoverlag Halle, 1960. 152 s.
18. Wolf S. The Digital Eye. Photographic Art in the Electronic Age. Munich: Prestel, 2010. 176 p.

References

1. Asanovych, A. (2003). Virtual reality. Proceedings of the Moscow Arch. Inst. Scientific articles. Moscow. Pp.98–101 [In Russian].
2. Golub, O. (2008). Photography: from technogenic poetry to mystic. Inst. of problems in the Contemporary Art. Art-Cursive. Almanac. №1. Pp.71–73 [In Russian].
3. Degtyarev, A. (2006). Visual means of Advertising: word, composition, style, colour. Moscow: FAIR-PRESS [In Russian].
4. Dyko, L. (1988). Fundamentals of composition in Photography. Moscow: High School [In Russian].
5. Lavrentyev, A. (1992). Rodchenko and Bauhaus. In book: Perspectives of Rodchenko. Moscow: Art [In Russian].
6. Morozov, S. (1968). Art of Looking. Essays from the history of Photography in the World. Moscow: Art. P.127 [In Russian].
7. Morozov, S. (1961). Russian artistic photography. Moscow: Art. Pp.112–113 [In Ukrainian].
8. Pryshchenko, S. (2018). Tasks of Painting and Photography. In textbook: Colour Studies. Kyiv: Condor. P.204 [In Ukrainian].
9. Pryshchenko, S., Antonovych, Ye. Fundamentals of Advertising Design. Textbook. Inst. of Design and Advertising. Kyiv: НАКККиМ, 2017. P.374 [In Ukrainian].
10. Puchkov, A. (2007). Multi-row panoramas – landscape to infinity. Photographer. №11. Pp.44–59 [In Ukrainian].
11. Quiet life of Stilllife. Philosophy by Irina Noskova and subject of Photography. (2007). Photographer. №11. Pp.74–82 [In Ukrainian].

12. Bauhaus und die Fotografie – Zum Neuen Sehen in der Gegenwartskunst (2018). Düsseldorf. Retrieved from: <http://kultur-online.net/?q=node/35004> [In German].
13. Commercial graphics (2018). Retrieved from: https://www.bauhaus.de/en/programm/sammlung/209_gebrauchsgrafik [In English].
14. Encyclopedia of Advertising (2003). New York–London. Vol.3. P.1234 [In English].
15. Digitale Fotokunst (2016). Retrieved from: https://page-online.de/bild/digitale_fotokunst [In German].
16. Kompozycja w fotografii (2014). Retrieved from: <https://katedralna.com.pl/kompozycja-fotografii> [In Polish].
17. Russing, R. (1960). Farbfotobuch für alle. Leipzig: VEB Fotokinoverlag Halle [In German].
18. Wolf, S. (2010). The Digital Eye. Photographic Art in the Electronic Age. Munich: Prestel [In English].

Стаття надійшла до редакції 02.11.2018 р.

DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2019.180585>
УДК 75.038.05:792.01

Слівінська Аліна Францівна

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри графічного дизайну
Інституту дизайну і реклами Національної
академії керівних кадрів культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-3317-1370
alina.slivinska@gmail.com

Цветкова Лариса Юріївна

професор кафедри хореографічного мистецтва
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-5623-7822

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ «ДУХОВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ» У СЦЕНІЧНІЙ КОМПОЗИЦІЇ «ЖОВТИЙ ЗВУК» В. КАНДИНСЬКОГО

Мета роботи. У статті досліджуються особливості концепції духовної реальності В.Кандинського в контексті становлення історичного авангарду. Предметом аналізу стає зміст базових понять цієї концепції: дух, творчий дух, духовність та закону внутрішньої необхідності. Встановлюється місце і значення концепту «духовна піраміда» як візуалізації духовного розвитку в теорії В.Кандинського. **Методологія.** Дослідження змісту теоретичних і сценічних робіт В.Кандинського здійснювалося шляхом застосування історичного, аналітичного, символіко-алегоричного методів. **Наукова новизна.** На основі аналізу теоретичних праць В. Кандинського представлено розуміння художником сутності «духовної реальності» та охарактеризовано засоби її візуалізації у сценічній композиції «Жовтий звук». **Висновки.** «Жовтий звук» – спроба В.Кандинського вийти за межі традиційної образності у візуалізації незримой, внутрішньої реальності буття. Символи художнього континууму «Жовтого звуку» постають смисловими кодами діалогу з зовнішнім світом. Сміливі експерименти при постановці сценічної композиції: злами форм, розчленування руху і кольору на базові елементи, заглиблення в абстрактні форми створюють новий світ духовної реальності. Візуальний контакт з кольором і формою у сценічній композиції відкриває глибини духовної реальності. Жовтий колір постає як епіфанія духовності.

Ключові слова: В. Кандинський, «Жовтий звук», «духовна піраміда», композиція, сценічна композиція.

Аліна Францевна Сливинская, кандидат философских наук, доцент кафедры графического дизайна Института дизайна и рекламы Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств; Цветкова Лариса Юрьевна, профессор кафедры хореографического искусства Киевского национального университета культуры и искусств

Визуализация «духовной реальности» в сценической композиции «Желтый звук» В. Кандинского
Цель работы. В статье исследуются особенности концепции духовной реальности В.Кандинского в контексте становления исторического авангарда. Предметом анализа становится содержание базовых понятий этой концепции: дух, творческий дух, духовность и закона внутренней необходимости. Определяется место и значение концепта «духовная пирамида» как визуализации духовного развития в теории В.Кандинского. **Методология.** Исследование содержания теоретических и сценических работ В.Кандинского осуществлялось путем применения исторического, аналитического, символіко-аллегорического методов. **Научная новизна.** На основе анализа теоретических трудов В. Кандинского представлено понимание художником сущности «духов-